

## **МЕЛЬНИК ВОЛОДИМИР ПЕТРОВИЧ**

Київський інститут інтелектуальної власності та права  
Національного університету «Одеська юридична академія»,  
доцент кафедри іноземних мов та соціально-гуманітарних дисциплін,  
кандидат юридичних наук

### **КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ У КОНТЕКСТІ СЬОГОДЕННЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Проголошення України демократичною, соціальною та правовою державою засвідчує важливість, змістовність та якість проведення у нашій державі системи політико-правових, соціально-економічних реформ, які б дозволити не лише підвищити увагу та повагу до Конституції України, а також до системи основоположних соціальних прав людини, насамперед права на соціальний захист [1; 2; 3, с. 14; 4]. Як свідчить міжнародний та національний досвід, стратегія підвищення ефективності соціальних прав людини є складовою розбудови в Україні соціальної та правової держави.

З правової точки зору, соціальні права людини спрямовані: 1) на забезпечення запитів, потреб та інтересів людини у соціальній сфері (наприклад, фізіологічні, медичні, реабілітаційні, освітні, культурні та інші потреби); 2) на вироблення соціальної політики суспільства і держави; 3) забезпечення гідного рівня життя у державі; 4) підтримку соціально вразливих категорій осіб [5].

Провідне місце у системі конституційних соціальних прав людини посідає право на соціальний захист (ст.46 Конституції України). Це право уособлює ключові сучасні тренди спрямовані на: забезпечення гідного рівня та якості життя; сучасної системи соціальних прав людини; імплементацію міжнародних (європейських) соціальних стандартів) належну підтримку соціально вразливих категорій осіб; розвиток новітнього законодавства про соціальне забезпечення [6, с. 67-80].

По-перше, у ст. 46 Конституція України закріплює, що «громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом». У цьому плані, варто підкреслити, що законодавець наголошує на універсальності конституційно-правового розуміння права на соціальний захист. У такому сенсі завдання суспільства та держави не лише попередити можливі ризики, а також надати необхідну підтримку людині у разі їх настання. Це цілком відповідає міжнародним соціальним принципам та стандартам [7, с. 240]. Слідуючи змісту цього конституційного права, його призначення полягає у забезпеченні гідного рівня життя громадян, які зазнали певних ризиків (соціальних ризиків), які несуть певні обтяження з приводу їх наслідків.

З соціально-правової точки зору, право на соціальний захист є основоположним правом для розвитку усієї системи інших соціальних прав.

По-друге, у ч.2 ст.46 Конституції України визначено, перелік організаційно-правових форм та гарантій щодо реалізації цього права. Законодавець підкреслює, що «це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними». Тому, справедливим буде підкреслити, що основоположною організаційно-правовою формою реалізації права на соціальний захист є система соціального страхування [8, с. 254-257]. Однак, враховуючи те, що система соціального страхування в Україні перебуває у стані реформування, її доповнює система державного соціального захисту. Держава залишається ключовим та фундаментальним суб'єктом у системі соціального захисту. Головне місце у системі державного соціального захисту відведено Міністерству соціальної політики України, її територіальним органам, установам, організаціям, підприємствам, які підпорядковуються (координуються) цьому органу.

Ще однією важливою організаційно-правовою формою реалізації досліджуваного права є недержавний соціальний захист. В умовах сьогодення, право на соціальний захист забезпечується через діяльність інститутів громадянського суспільства, благодійництво, спонсорство, меценатство фізичних та юридичних осіб. У цьому плані, держава має провадити політику щодо підтримки соціальних ініціатив суб'єктів недержавного соціального захисту. Разом із тим, така підтримка залишається, переважно, формальною, особливо щодо соціального захисту людей з інвалідністю та ветеранів. Різновекторність державного та недержавного соціального захисту, системи соціального страхування, значною мірою, ускладнюють дієвість та доступність права на соціальний захист.

По-третє, ч.3 ст.46 встановлює, що «пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом». За своєю суттю, прожитковий мінімум вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродуктованих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості [9]. Слід наголосити, що у системі соціального захисту більш поширеним є застосування прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Відповідно до ст.7 Закону України «Про Державний бюджет на 2019 рік» [10] передбачено, «установити у 2019 році прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць у розмірі з 1 січня 2019 року 1853 гривні, з 1 липня 1936 гривень, з 1 грудня 2027 гривень, а для основних соціальних і

демографічних груп населення: дітей віком до 6 років: з 1 січня 2019 року 1626 гривень, з 1 липня 1699 гривень, з 1 грудня 1779 гривень; дітей віком від 6 до 18 років: з 1 січня 2019 року 2027 гривень, з 1 липня 2118 гривень, з 1 грудня 2218 гривень; працездатних осіб: з 1 січня 2019 року 1921 гривня, з 1 липня 2007 гривень, з 1 грудня 2102 гривні; осіб, які втратили працездатність: з 1 січня 2019 року 1497 гривень, з 1 липня 1564 гривні, з 1 грудня 1638 гривень.

Таким чином, основними тенденціями удосконалення конституційного права на соціальний захист є наступні: 1) розвиток інклюзивного суспільства; 2) формування сучасної концепції соціальних реформ; 3) посилення соціальної захищеності дітей, осіб з інвалідністю, ветеранів, людей похилого віку; 4) посилення гарантій сталості та стабільності права на соціальний захист та інших тісно пов'язаних із ним прав; 5) підвищення дієвих гарантії щодо реалізації права на соціальний захист та інших тісно пов'язаних із ним прав; 6) здійснення сучасної кодифікації законодавства про соціальний захист; 7) державна та громадська інституційна підтримка та моніторинг за дотриманням права на соціальний захист та інших тісно пов'язаних із ним прав.

### **Список використаної літератури:**

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254-к/96-ВР // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Національна Стратегія сталого розвитку «Україна 2020»: Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12.01.2015. № 5/2015 / Президент України. *Урядовий кур'єр* від 15.01.2015. № 6.
3. Іншин М.І., Сіроха Д.І. Соціальний захист в Україні: сутність, проблеми та перспективи. *Актуальні проблеми соціального права. Випуск II: науково-практичний посібник* // збірник статей учасників всеукраїнських соціальних програм (заходів) ВГОІ «Інститут реабілітації та соціальних технологій» у 2015р. /за загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. К.: ПВГОІ «ІРСТ Україна», 2016. С. 14.
4. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору): Закон України 7 лютого 2019 року № 2680-VIII. *Голос України* від 20.02.2019 року, № 34.
5. Костюк В.Л. Новації концепції соціально-правового статусу осіб з інвалідністю: науково-теоретичний аспект. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2018. № 1(17) : [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n1/18kvlnta.pdf>.
6. Мельник В.П. Правове регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю: національний та міжнародний досвід: монографія. К., МП «Леся», 2017. 268 с.
7. Конституція України: Науково-практичний коментар / В.Б. Аверянов, О.В. Батанов, Ю.В. Баулін та ін.; Ред. кол. В.Я. Тацій, Ю.П. Битяк, Ю.М. Грошевой та ін. Харків. Видавництво «Право»; К. Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2003. 808 с.

8. Костюк В.Л. Конституційне право на соціальний захист в умовах сьогодення: науково-правовий аспект / В.Л. Костюк // Публічне право. 2015. № 2 (18). С. 252-259.
9. Про прожитковий мінімум: Закон України 15 липня 1999 року № 966-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 38. Ст. 348.
10. Про Державний бюджет на 2019 рік: Закон України від 23 листопада 2018 року № 2629-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 50. Ст. 400.

**Ключові слова:** соціальний захист, соціальні послуги, особа з інвалідністю, реабілітація, соціальні стандарти, інклюзивне суспільство.

**Ключевые слова:** социальная защита, социальные услуги, человек с инвалидностью, реабилитация, социальные стандарты, инклюзивное общество.

**Key words:** social protection, social services, a person with a disability, rehabilitation, social standards, inclusive society.

### **НАНЬЄВА МАРІЯ ІВАНІВНА**

Національний університет «Одеська юридична академія»,  
асистент кафедри трудового права та права соціального забезпечення,  
кандидат юридичних наук

### **ЗАКРІПЛЕННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ТРУДОВИХ ДОГОВОРІВ У ЗАКОНОДАВСТВІ ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

У чинному Кодексі законів про працю України (далі-КЗпП) норми про трудовий договір з надомними працівниками, домашніми працівниками, дистанційними працівниками, договір про надання послуг особистого характеру для ведення домашнього господарства відсутні [1], що свідчить про його невідповідність сучасним потребам регулювання трудових відносин. До того ж, хоча у проєкті Трудового кодексу України закріплено більше видів трудових договорів порівняно з чинним КЗпП України, проте відсутні норми про дистанційну роботу, домашню роботу.

Норми про названі види договорів закріплені у кодексах багатьох зарубіжних країн. Зокрема, про надання послуг особистого характеру (ст. 97 ТК Вірменії, ст. 116 ТК Литовської Республіки), домашню працю (ст. 136 ТК Казахстану, ст. 296 ТК Туркменістану), дистанційну працю (ст. 138 ТК Казахстану, глава) та ін.

Трудовий договір з надомниками відображає специфіку надомної праці, яка полягає в тому, що надомники за винагороду виконують у власному домі або в будь-якому іншому належному їм приміщенні роботу за допомогою членів сім'ї, які з ним мешкають.

Відповідно до ст. 304 ТК Республіки Білорусь [2] працівники-надомники – це особи, які уклали трудовий договір з наймачем про виконання роботи вдома особистою працею з матеріалів та з викорис-